

Luc Bonneux

Na de Tweede Wereldoorlog leek de slimme aap zijn lesje geleerd te hebben

VINCENT BOON

Maya

Ooit, heel lang geleden, las een leergierige jongen een 'hoe en waarom'-boek over de Maya's met daarin een tekening van het grote balsportplein van Chichén Itzá, een van de grote steden van de Mayabeschaving. De jongen bedacht dat het bijzonder onwaarschijnlijk was dat een gewone jongen ooit in Mexico zou geraken. Maar zie, vandaag ligt een verre reis zelfs in het bereik van een simpele basisarts. Het leergierige jongetje werd een verwonderde oudere man. Ik blijf me verbazen over het wezen van de mens. De Mayabeschaving, groot in onze vroege middeleeuwen, is een onafhankelijk experiment in samenleven. Hun prachtige kunst, immense gebouwen, glyfische schrift, astronomie en wiskunde ontstonden zonder enige invloed van buitenaf. De Maya ontwikkelden een politieke technologie die op het hoogtepunt van hun bestaan een zekere welvaart bood aan miljoenen mensen.¹ Dit in een tropisch regenwoud zonder andere domesticeerbare diersoorten dan kalkoenen en honden. Hun muziek is helaas verdwenen, samen met hun geschriften. Alle boeken zijn verbrand door de Spanjaarden, op vier na. Geschiedenis biedt het rustige besef dat de gestoorde moslimmalloten van vandaag slechts vandalistische kleuters zijn, vergeleken met de godsdienstwaaninnige Spaanse priesters uit de 16de eeuw. Het is net vijfhonderd jaar geleden dat de Maya voor de eerste maal Spaanse galjoenen zagen voor de kuststad Tulum, in 1518. Helaas voor hen bleven dit geen *unidentified floating objects*.

In de jaren 1960 vonden de Europeanen dat deze hoogstaande beschaving niet had kunnen bestaan zonder hulp van buitenaardse wezens (Erich von Däniken) en/of ronddobberende Egyptenaren (Thor Heyerdahl). Later groeide het inzicht van een geleidelijke culturele evolutie. Bij de cognitieve revolutie, zo'n 50 duizend jaar geleden, verwierf de slimme chimpansee abstract denkvermogen. De mensen die tijdens de ijstijd in Arctisch

gebied over de landbrug van de Beringstraat waren getrokken, waren hoogbegaafde overlevingskunstenaars in extreme condities. De eerste Midden-Amerikaanse volkeren leerden landbouwen. Hun maatschappij werd geleidelijk complexer met muzikanten, schrijvers, kunstenaars, ambachtslieden, boeren en parasieten: priesterkasten en adel. Hun goden waren despoten, hun despoten werden god. De tempelpiramiden werden groter: mijn piramide is hoger dan de uwe. In een dramatisch bezoek zwem, waad, kruip en klauter ik dieper en dieper in een grot tot ik in opeenvolgende zalen geconfronteerd word met offergaven aan de goden van de onderwereld. Hoe dieper, hoe recenter, hoe bloederiger, hoe dodelijker. Mijn offers zijn groter dan de uwe. De herkenbaarheid blijft me verbijsteren.

Een deel van de Maya overleefde de ziektekiemen van de Europese overweldigers en bepalen nu het gezicht van Zuid-Mexico en Guatemala. Maar hun grootse beschaving verdween al eeuwen voordien onder het immer gretige regenwoud. De teloorgang blijft voer voor speculatie. Waarschijnlijk versterkten overbevolking, klimaatverandering en chronische oorlogvoering tussen de stadstaten elkaar. De Maya waren gevaarlijke burens. En zo spring ik naadloos naar november 1918, het einde van de Eerste Wereldoorlog en het begin van de Tweede. Na de Tweede Wereldoorlog leek de slimme aap zijn lesje geleerd te hebben. Een periode van ongelooflijke vooruitgang werd ingeluid door globalisatie, dekolonisatie en internationale samenwerking. We lijken te denken dat dat een gegeven is. Dat is het niet. Onze demonen zijn ouder dan 50 duizend jaar. Als de ander niet een medemens is maar de vijand, komt een einde aan weldra 75 jaar pax Europeana. ■

web

De voetnoot vindt u bij deze column op medischcontact.nl.